

FIC INSIGHT
INTO NEW REGULATION

Uvid u izmene i dopune Zakona o elektronskom poslovanju (Zakon o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja u elektronskom poslovanju)

Predavači:

Igor Živkovski (Partner, Živković Samardžić Law Office)

Predsednik Pravnog odbora Saveta

&

Vladimir Boljanović (Telenor)

predstavnik Odbora za telekomunikacije i digitalnu ekonomiju

Foreign Investors Council

6. oktobar 2021. godine

Teme koje će biti prezentovane i razmatrane

- Uvod u najnovije izmene i dopune Zakona - Potpis u klauđu i druge novine
- Ključna postignuća i naučene lekcije
- Zablude u praksi - Pravni značaj nekvalifikovanih usluga od poverenja
- Šta je sledeće u EU: Predložene izmene eIDAS Uredbe

Uvod u najnovije izmene i dopune Zakona - Potpis u kladu i druge novine

- Zakon o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja u elektronskom poslovanju („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 94/2017 i 52/2021) („**Zakon**”) stupio je na snagu 27. oktobra 2017. godine.
- Zakonom je objedinjena zakonska regulativa u Srbiji kojom se regulišu detalji vezani za elektronsko poslovanje, tako da kao krovni propis reguliše oblasti, odnosno pravne poslove i transakcije koji bi se mogli zaključiti i realizovati primenom različitih oblika elektronskog potpisa.
- Zakon predstavlja usaglašavanje zakonske regulative Republike Srbije sa eIDAS regulativom EU.
- Zakon je zamenio do tada važeće zakone koji su regulisali ovu materiju: Zakon o elektronskom potpisu („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 135/2004) i Zakon o elektronskom dokumentu („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 51/2009).

Uvod u najnovije izmene i dopune Zakona - Potpis u kladu i druge novine

- Značajan korak ka pravnom uređivanju elektronskog poslovanja predstavljaju izmene i dopune Zakona koje su stupile na snagu 1. juna 2021. godine.
- Najvažnije izmene i dopune odnose se na:
 - uvođenje identifikacije na daljinu kod registracije korisnika kvalifikovanih usluga od poverenja;
 - mogućnost korišćenja registrovane šeme elektronske identifikacije iz Evropske unije u Republici Srbiji;
 - odredbe koje se primenjuju na rad organa javne vlasti;
 - odredbe o ocenjivanju usaglašenosti sredstava za kreiranje kvalifikovanog elektronskog potpisa, odnosno pečata.

Uvođenje identifikacije na daljinu kod registracije korisnika kvalifikovanih usluga od poverenja

- Pružalac kvalifikovane usluge od poverenja je pravno lice ili fizičko lice u svojstvu registrovanog subjekta koje pruža jednu ili više kvalifikovanih usluga od poverenja.
- Kvalifikovane usluge od poverenja su:
 1. izdavanje kvalifikovanih sertifikata za elektronski potpis;
 2. usluga upravljanja kvalifikovanim sredstvom za kreiranje elektronskog potpisa na daljinu;
 3. usluga validacije kvalifikovanog elektronskog potpisa;
 4. izdavanje kvalifikovanih sertifikata za elektronski pečat;
 5. usluga upravljanja kvalifikovanim sredstvom za kreiranje elektronskog pečata na daljinu;
 6. usluga validacije kvalifikovanog elektronskog pečata;
 7. izdavanje kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova;
 8. usluga kvalifikovane elektronske dostave;
 9. usluga izdavanja kvalifikovanih sertifikata za autentikaciju veb sajtova;
 10. usluga kvalifikovanog elektronskog čuvanja dokumenata.

Uvođenje identifikacije na daljinu kod registracije korisnika kvalifikovanih usluga od poverenja

- Pružalac kvalifikovanih usluga od poverenja mora biti upisan u Registar pružalaca kvalifikovanih usluga od poverenja koji vodi Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija Republike Srbije. Registrovani pružaoci kvalifikovanih usluga mogu pružati samo registrovanu kvalifikovanu uslugu od poverenja.
- U Republici Srbiji registrovani pružaoci kvalifikovanih usluga od poverenja su:
 1. Javno preduzeće „POŠTA SRBIJE” – Sertifikaciono telo Pošte;
 2. Privredna komora Srbije – PKS CA;
 3. MUP RS – Sertifikaciono telo MUP RS;
 4. Privredno društvo Halcom a.d. Beograd – „HALCOM BG CA” (Sertifikaciono telo Privrednog društva Halcom a.d. Beograd);
 5. „E- Smart Systems” doo BEOGRAD-E-SMART SYSTEMS DOO BEOGRAD sertifikaciono telo (ESS QCA);
 6. Sertifikaciono telo Ministarstva odbrane i Vojske Srbije;
 7. Kancelarija za informacione tehnologije i elektronsku upravu i
 8. Inception d.o.o.

Uvođenje identifikacije na daljinu kod registracije korisnika kvalifikovanih usluga od poverenja

- Zakonom je uvedena mogućnost **identifikacije na daljinu kao načina provere identiteta kod registracije korisnika**, što do sada nije bilo moguće jer se identifikacija korisnika vršila isključivo uz njegovo fizičko prisustvo.
- Članom 33. stavom 2. Zakona predviđeno je da proveru podataka o identitetu fizičkog odnosno pravnog lica koji su sadržani u kvalifikovanom sertifikatu, pružalac kvalifikovane usluge od poverenja vrši:
 1. uz fizičko prisustvo fizičkog lica ili ovlašćenog predstavnika pravnog lica;
 2. putem javne isprave koja služi kao sredstvo identifikacije na daljinu;
 3. putem identifikacije na daljinu u skladu sa Zakonom.
- U praksi Evropske unije postoje različiti metodi identifikacije na daljinu kao što su: video identifikacija sa operaterom, biometrijska identifikacija na daljinu, identifikacija putem lične karte na daljinu itd.
- U Republici Srbiji i dalje nije određen način sprovođenja identifikacije na daljinu, a ovo pitanje trebalo bi da bude uređeno podzakonskim aktima u roku od 6 meseci od dana stupanja na snagu ovih izmena i dopuna Zakona.

Mogućnost korišćenja registrovane šeme elektronske identifikacije iz Evropske unije u Republici Srbiji

- Šema elektronske identifikacije je sistem izdavanja sredstva elektronske identifikacije pravnom licu, fizičkom licu ili fizičkom licu u svojstvu registrovanog subjekta.
- Šeme elektronske identifikacije razvrstavaju se prema nivou pouzdanosti na:
 1. šeme osnovnog nivoa pouzdanosti;
 2. šeme srednjeg nivoa pouzdanosti;
 3. šeme visokog nivoa pouzdanosti.
- U Registar pružalaca usluga elektronske identifikacije i šema elektronske identifikacije koji vodi Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija upisane su dve šeme elektronske identifikacije:
 1. Kancelarija za informacione tehnologije i elektronsku upravu;
 2. Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Mogućnost korišćenja registrovane šeme elektronske identifikacije iz Evropske unije u Republici Srbiji

- Izmenama i dopunama Zakona predviđeno je da sastavni deo Registra pružalaca usluga elektronske identifikacije i šema elektronske identifikacije čine i **šeme elektronske identifikacije sa liste koju, u skladu sa članom 9. Uredbe eIDAS, objavljuje Evropska komisija.**
- Putem šeme identifikacije iz jedne države Evropske unije korisnik se može prijaviti na portal elektronskih usluga druge države, odnosno lica iz Evropske unije mogu šeme identifikacije koristiti radi prijavljivanja korisnika na portale iz Srbije.
- Korišćenje registrovane šeme elektronske identifikacije iz Evropske unije omogućeno je putem uspostavljanja čvora, putem koga bi se vršila tehnička realizacija identifikacije iz država EU.
- Čvor (eng. *node*) predstavlja mesto priključenja koji je deo strukture interoperabilnosti elektronske identifikacije i omogućava prekograničnu autentikaciju lica i ima funkciju prepoznavanja i obrade, odnosno prosleđivanja prenosa podataka na druge čvorove tako što obezbeđuje da se infrastruktura elektronske identifikacije jedne države poveže sa infrastrukturom elektronske identifikacije druge države. Čvor uspostavlja i njime upravlja Kancelarija za informacione tehnologije i elektronsku upravu.

Odredbe koje se primenjuju na rad organa javne vlasti

- Jedna od glavnih novina Zakona predviđena je članom 15. koji propisuje da se elektronsko opštenje i elektronsko **dostavljanje između organa javne vlasti i stranaka** vrši u skladu sa zakonom kojim se uređuje opšti upravni postupak, zakonom kojim se uređuje elektronska uprava i drugim propisima, kao i **putem usluge kvalifikovane elektronske dostave**.
- U vezi sa članom 15. od značaja su odredbe Zakona kojima se reguliše potvrda o elektronskoj dostavi.
- Pružalac usluge je u obavezi da prilikom pružanja usluge kvalifikovane elektronske dostave izda dve potvrde pošiljaocu, i to:
 1. potvrdu da je primio elektronsku poruku pošiljaoca i prosledio je primaocu;
 2. potvrdu da je primalac preuzeo dostavljenu elektronsku poruku.
- Ove potvrde pružalac usluge dostavlja automatski u elektronskom obliku potpisane naprednim elektronskim pečatom, a na zahtev ih može izdati u elektronskom ili papirnom obliku.
- Potvrdu da je primalac preuzeo dostavljenu elektronsku poruku smatra se dostavnicom u elektronskom obliku u smislu zakona kojim se uređuje upravni postupak.

Odredbe koje se primenjuju na rad organa javne vlasti

- Zakon članom 36a. predviđa obavezu organa javne vlasti da prilagode svoja softverska rešenja za pružanje usluga elektronske uprave tako da korisnici mogu da pristupe uslugama korišćenjem kvalifikovanih elektronskih potpisa i kvalifikovanih vremenskih žigova svih pružalaca ovih usluga upisanih u Registar pružalaca kvalifikovanih usluga od poverenja.
- Novine Zakona sadrže odredbe kojima se precizira pružanje kvalifikovanih usluga od poverenja od strane državnih organa.
- Ocenjivanje ispunjenosti uslova državnog organa za pružanje usluge od poverenja vrši Ministarstvom trgovine, turizma i telekomunikacija, odnosno inspektor za elektronsku identifikaciju i usluge od poverenja, nakon podnetog zahteva. Izuzetak predstavlja Ministarstvo odbrane, koje proveru vrši na osnovu interne samoprocene u saradnji sa Ministarstvom trgovine, turizma i telekomunikacija.
- Nakon provere ispunjenosti uslova Vlada uredbom utvrđuje da državni organ može da obavlja kvalifikovanu uslugu od poverenja koja je bila predmet ocenjivanja.
- Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija vrši upis državnog organa u Registar pružalaca kvalifikovanih usluga od poverenja.

Odredbe koje se primenjuju na rad organa javne vlasti

- Članom 51. stavom 3. Zakona predviđeno je da akt organa javne vlasti koji se donosi u vršenju javnih ovlašćenja u obliku elektronskog dokumenta umesto pečata odnosno potpisa službenog lica i pečata **sadrži kvalifikovani elektronski pečat tog organa ili kvalifikovani elektronski potpis ovlašćenog lica organa javne vlasti.**
- Na ovaj način, u slučaju donošenja akta u obliku elektronskog dokumenta, nije neophodno koristiti i kvalifikovani elektronski potpis i kvalifikovani elektronski pečat, već ili jedno ili drugo sredstvo.

Odredbe o ocenjivanju usaglašenosti sredstava za kreiranje kvalifikovanog elektronskog potpisa, odnosno pečata

- U Srbiji ne postoji telo za ocenjivanje usaglašenosti sredstava za kreiranje kvalifikovanih elektronskih potpisa, odnosno pečata.
- Prilikom vršenja ocenjivanja usaglašenosti usluge upravljanja kvalifikovanim sredstvom za kreiranje elektronskog potpisa, odnosno pečata na daljinu, vrši se i ocena usaglašenosti sredstva za kreiranje elektronskog potpisa, odnosno pečata sa propisanim uslovima. Do imenovanja prvog tela za ocenu usaglašenosti sredstava, proveru sredstva vrši Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija.
- Kvalifikovanim sredstvom za kreiranje elektronskih potpisa i elektronskih pečata na daljinu smatra se kvalifikovanim samo kada se koristi u okviru ocenjene usluge.
- Takav status sredstvo bi imalo sve dok se ne nađe na listi EU, ili do akreditacije od strane imenovanog tela za ocenu usaglašenosti, kada takvo telo u Srbiji počne sa radom.
- Kvalifikovano sredstvo za kreiranje elektronskih potpisa i elektronskih pečata na daljinu upisuje se u Registar kvalifikovanih sredstava za kreiranje elektronskih potpisa i elektronskih pečata uz napomenu da se sredstvo smatra kvalifikovanim samo kada se koristi u okviru ocenjene usluge.

Zakon o elektronskom poslovanju: Ključna postignuća i naučene lekcije

- Četiri godine nakon donošenja zakona svedočimo značajnim unapređenjima u svim segmentima elektronskog poslovanja

Opšti nivo	Elektronski dokument	Identifikacija/potpis
<ul style="list-style-type: none"> • Prelazak sa zatvorenog modela (kval. elektronski potpis) na otvoreni model (digitalni identitet i usluge od poverenja) • Afirmacija nekvalifikovanih usluga od poverenja • Prekršajna odgovornost imalaca javnih ovlašćenja za negiranje osnovnih instituta 	<ul style="list-style-type: none"> • Kraj pisane forme u tradicionalnom smislu: jednakost elektronske i papirne forme • Samostalnost el. dokumenta: punovažnost i dokazna snaga više ne zavise od el. potpisa • Dokazna snaga i mogućnost samostalne digitalizacije papirnog dokumenta 	<ul style="list-style-type: none"> • Različiti mehanizmi elektronske identifikacije i afirmacija običnog el. potpisa • Višestepena autentifikacija: Šeme el. identifikacije kao ključni institut el. identifikacije • Uvođenje kvalifikovanog el. pečata. Kval. potpis „jači“ od svojeručnog?

Zakon o elektronskom poslovanju: Ključna postignuća i naučene lekcije

- Četiri godine nakon donošenja zakona svedočimo značajnim unapređenjima u svim segmentima elektronskog poslovanja – OPŠTI NIVO:

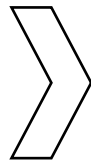
- Prelazak sa zatvorenog modela (kval. elektronski potpis) na **otvoreni model (digitalni identitet i usluge od poverenja)**

„obični“ el. potpis, kval. el. potpis, elektronski pečat, kval. el. pečat, šeme el. identifikacije (neregistrovane i registrovane), i dr.

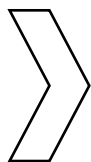
el. vremenski žig, el. dostava, autentikacija veb sajtova, el. čuvanje dokumenata, upravljanje kval. sredstvom, i dr.

- **Afirmacija nekvalifikovanih** usluga od poverenja

„Elektronskom vremenskom žigu ne može se osporiti punovažnost ili dokazna snaga samo zbog toga što je u elektronskom obliku ili što ne ispunjava uslove za kvalifikovan vremenski žig.“

- **Prekršajna odgovornost** vršilaca javnih ovlašćenja za **negiranje osnovnih instituta**

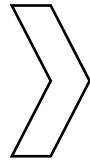
„...Kazniće se za prekršaj pravno lice koje je organ javne vlasti u smislu ovog zakona, ako ... ne prizna punovažnost, odnosno ospori dokaznu snagu elektronskom dokumentu ..., odnosno digitalizovanog akta overenog u skladu sa članom 11. ovog zakona, samo zbog toga što je dostavljen u takvom formatu...“

Zakon o elektronskom poslovanju: Ključna postignuća i naučene lekcije

- Četiri godine nakon donošenja zakona svedočimo značajnim unapređenjima u svim segmentima elektronskog poslovanja – ELEKTRONSKI DOKUMENT:

- Kraj pisane forme u tradicionalnom smislu: **jednakost elektronske i papirne forme**

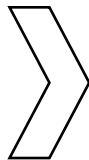
„Elektronskom dokumentu ne može se osporiti punovažnost, dokazna snaga, kao ni pisana forma samo zato što je u elektronskom obliku.“

- Samostalnost el. dokumenta: **punovažnost i dokazna snaga više ne zavise od el. potpisa**

„Ako je propisom utvrđen pismeni oblik kao uslov punovažnosti pravnog akta, pravnog posla ili druge pravne radnje, odgovarajući elektronski dokument potpisuje se kvalifikovanim elektronskim potpisom, u skladu sa zakonom kojim se uređuje elektronski potpis.“
Zakon o el. dokumentu ("Sl. glasnik RS", br. 51/2009)

- Dokazna snaga i mogućnost samostalne **digitalizacije papirnog dokumenta**

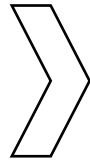
fizičko lice/zakonski zastupnik ili lice ovlašćeno za overu potpisa
+ kvalifikovani elektronski potpis/pečat ovog lica

Zakon o elektronskom poslovanju: Ključna postignuća i naučene lekcije

- Četiri godine nakon donošenja zakona svedočimo značajnim unapređenjima u svim segmentima elektronskog poslovanja – EL. IDENTIFIKACIJA/POTPIS:

- Različiti mehanizmi elektronske identifikacije i **afirmacija običnog el. potpisa**

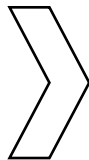
„Elektronskom potpisu ne može se osporiti punovažnost ili dokazna snaga samo zbog toga što je u elektronskom obliku ili što ne ispunjava uslove za kvalifikovani elektronski potpis.“

- **Višestepena autentifikacija: Šeme el. identifikacije** kao ključni institut za el. identifikaciju

„Iskaz volje ne može se osporiti samo zato što su, umesto potpisa, korišćene šeme elektronske identifikacije iz stava 1. ovog člana.“

- Uvođenje **kvalifikovanog el. pečata**. Kval. potpis „jači“ od svojeručnog potpisa?

„Kvalifikovani elektronski potpis može da zameni overu svojeručnog potpisa, ako je to propisano posebnim zakonom.“

ZEP: Zablude u praksi – Pravni značaj nekvalifikovanih usluga od poverenja

Tradicionalne zablude

- Zakonski uslov pisane forme podrazumeva papir

„Međusobna prava i obaveze operatora i korisnika uređuju se ugovorom, koji se zaključuje u pisanoj formi.“ ZEK („Sl. glasnik RS“ br. 44/2010...95/2018)

Najčešće zablude

- Elektronski ugovor = elektronska forma + kvalifikovani elektronski potpis (prvi ugovor mora biti zaključen putem kvalifikovanog elektronskog potpisa, dok kasniji aneksi mogu i putem šema elektronske identifikacije
- Usluga od poverenja (potpis, vremenski žig, **dostava..**) nema pravni značaj ako je ne pruža sertifikaciono telo

Zablude o nekvalifikovanim potpisima

- Biometrijski potpis nema pravnu zaštitu po našem zakonu
- Svrha potpisa nacrtanog prstom na ekranu/pokretom miša/automatskim generisanjem

Ostalo

- Pečat je ukinut, zašto se vraća u elektronskom obliku?

Traditional Seal

Electronic Seal

Qualified Electronic Seal

Šta je sledeće u EU: Predložene izmene eIDAS Uredbe

- eIDAS Uredba (eng. *Electronic Identification Authentication and Signature*) Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije stupila je na snagu 1. juna 2014. godine.
- eIDAS Uredba uređuje područja elektronske identifikacije i izgradnje poverenja u online usluge odnosno usluge poverenja.
- eIDAS uredba ima za cilj da:
 1. Standardizuje upotrebu elektronske identifikacije (eID)
 2. Definiše novu klasu „elektronskih usluga poverenja” (eTS)
 3. Pojašnjava i osigurava pravnu valjanost elektronskih potpisa
 4. Stvara evropsko unutrašnje tržište u okviru EU za usluge elektronskog poverenja
- Ovi standardi se primenjuju preko granica, kao i unutar pojedinačnih zemalja članica EU.

Šta je sledeće u EU: Predložene izmene eIDAS Uredbe

- Zakon o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja u elektronskom poslovanju usaglašen je sa evropskim zakonodavstvom, odnosno eIDAS Uredbom.
- Kako bi se zakonodavstvo Republike Srbije u što većoj mogućoj meri uskladilo sa eIDAS Uredbom, Zakon o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja u elektronskom poslovanju:
 - uvodi nove standarde prethodno regulisanih usluga: elektronski potpis, vremenski žig;
 - reguliše kvalifikovani elektronski pečat, kvalifikovano elektronsko čuvanje, kvalifikovanu elektronsku dostavu, kvalifikovanu autentikaciju veb sajtova.

Šta je sledeće u EU: Predložene izmene eIDAS Uredbe

- Evropska komisija je 3. juna 2021. godine objavila Predlog Uredbe o izmeni eIDAS Uredbe u cilju prevazilaženja ograničenja koja su se pokazala usled pandemije COVID-19 i prelaska na digitalno poslovanje.
- Osnovne novine odnose se na:
 - Evropski novčanik za digitalni identitet;
 - Šeme elektronske identifikacije;
 - Jedinstvena identifikacija;
 - Prekogranično oslanjanje na evropske novčanike za digitalni identitet;
 - Kvalifikovanu uslugu očuvanja kvalifikovanih elektronskih potpisa i kvalifikovanih usluga elektronskog arhiviranja elektronskih dokumenata;
 - Elektronsku potvrdu sertifikata;
 - Druge kvalifikovane usluge od poverenja.

Šta je sledeće u EU: Predložene izmene eIDAS Uredbe

- **Evropski novčanik za digitalni identitet**
- Između ostalog, omogućava korisnicima da skladište podatke o identitetu, isprave i attribute povezane sa njihovim identitetom, radi:
 - a) dostavljanja relevantnim stranama na zahtev i korišćenja za autentikaciju, na mreži i van mreže, radi pružanja usluge;
 - b) potpisivanja kvalifikovanim elektronskim potpisima.
- Korišćenje evropskih novčanika za digitalni identitet trebalo bi da bude besplatno.
- Evropski novčanik za digitalni identitet treba da bude izdat od strane države članice ili od strane države koja nije članica pod uslovom da je evropski novčanik za digitalni identitet priznat od strane države članice.
- Države članice su u obavezi da obezbede mehanizme za validaciju evropskih novčanika za digitalni identitet.

Šta je sledeće u EU: Predložene izmene eIDAS Uredbe

• Šeme elektronske identifikacije

- Kako bi više sredstava za elektronsku identifikaciju bilo dostupno za prekograničnu upotrebu, države članice bi trebalo da obaveste najmanje jednu „šemu elektronske identifikacije”.
- „Šema elektronske identifikacije” predstavlja sistem za elektronsku identifikaciju prema kojem se izdaju sredstva za elektronsku identifikaciju:
 - fizičkih ili pravnih lica;
 - zakonskih zastupnika pravnih lica.

• Jedinstvena identifikacija

- Da bi se garantovala jedinstvena identifikacija, države članice dužne su da obezbede:
 - minimalni skup podataka o identifikaciji lica neophodnih za jedinstveno i dosledno predstavljanje pojedinca ili pravnog lica;
 - jedinstveni i dosledni identifikator u skladu sa pravom Evropske unije, neophodan za identifikaciju korisnika na njegov zahtev, u slučajevima gde je identifikacija korisnika potrebna u skladu sa zakonom.

Šta je sledeće u EU: Predložene izmene eIDAS Uredbe

- **Elektronska potvrda sertifikata**
- Sadašnji okvir eIDAS-a ne obuhvata pružanje usluga izdavanja elektronskih sertifikata (lekarska uverenja ili stručne kvalifikacije), što otežava obezbeđivanje panevropskog pravnog priznavanja takvih sertifikata u elektronskom obliku.
- Predlog uvodi elektronsku potvrdu sertifikata.
- Elektronskoj potvrdi sertifikata ne treba uskratiti pravno dejstvo, kao ni dokaznu snagu u sudskim postupcima samo na osnovu toga što je izdat u elektronskom obliku.
- Elektronska potvrda sertifikata trebalo bi da ima istu pravnu snagu kao i sertifikat izdat u papirnom obliku.

Hvala na pažnji!

Foreign Investors Council

ŽIVKOVIĆ | SAMARDŽIĆ
TELENOR